

מוזות במוזיאון

מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש יצחק קפלן
The Isaac Kaplan Old Yishuv Court Museum

דברים של דני

מוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן, מתעד את הווי החיים בירושלים של פעם. אותה ירושלים, בה נולדו וחיו אבותי: הסמטאות, השווקים, סלסולי התפילה בבתי הכנסת וניחוחות התבשילים.

המשוררים ששיריהם מוצגים בתערוכה מצליחים לקשר בין זיכרונות ירושלים של פעם לירושלים של המאה ה-21, החיה והתוססת.

ירושלים היא עיר מיוחדת ויקרה לאנשים רבים ברחבי העולם. ירושלים היא גם לב ליבו של העם היהודי, עיר הבירה של מדינת ישראל. הקרן לירושלים, פועלת ללא לאות למעלה מ-40 שנה כדי להבטיח שירושלים תהיה עיר מודרנית, סובלנית, פתוחה ופלורליסטית. הקרן רואה חשיבות רבה בפיתוח חיי תרבות ויצירתיות בירושלים, ורואה בתערוכה זו המשיקה שני תחומי תרבות, דוגמא לכך.

דניאל מימראן

מנכ"ל הקרן לירושלים

מוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן
חברי העמותה | יו"ר עו"ד חגי סיטון, דניאל מימראן, שרון קפלן-ברקלי, ד"ר רבקה גונן,
אביבה שר, עו"ד משה בן ארי, דניס אלון, עו"ד גבריאל ג'יניאו, עו"ד גדעון ברמץ,
ד"ר יעקב מימראן, שמואל אבן אור, עו"ד זוהר ג'יניאו, אילן הדר, בריז'יט ביתן

ועדה מדעית | דר' רבקה גונן, פרופ' מרגלית שילה,
פרופ' עליזה ג'יניאומיוחס, דר' רוני ויינשטין
ועדה חינוכית | ד"ר מיקי ארליך, אלעד בצלאל, עפרה רגב, אבי גודמן

מקור הדימויים החזותיים | אוסף מוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן

עיצוב גרפי | ערן צירמן

צילום | רן ארדה

ייעוץ תוכני | הרצל ובלפור חקק

הקטלוג הופק באדיבות הקרן לירושלים והתאחדות הסופרים העבריים

© כל הזכויות שמורות למוזיאון חצר היישוב הישן ע"ש יצחק קפלן, ולמשוררים
אין להעתיק, לשכפל, לצלם, להקליט, לתרגם, לאחסן במאגר מידע, או להפיץ ספר זה או
קטעים ממנו בשום צורה ובשום אמצעי אלקטרוני, אופטי או מכני ללא אישור מהמחבר

ירושלים תשע"ג | 2012

דבר יו"ר אגודת הסופרים העברים

התערוכה שאנו משיקים הפעם במוזיאון חצר היישוב הישן מחזירה אלינו את הניחוחות של פעם, משיבה אלינו את הילדות בירושלים הישנה. באחד משירי על שכונת ילדותי "בתי סיידוף" בירושלים, כתכתו:

בשכונת פתי סידוף
והיינו קהלה
סביב בור מים
וסביב עץ ערבה
והיתה סביבנו רוח
אלהים
ואהבה

שובי אלינו הרוח
סלקי מן הפתים פתמי חלודה,
שאריזת שכהה,
השיבי לנו זהר וברכה

כל המראות, שאנו רואים במוזיאון חצר היישוב הישן היו חלק מן היומיום, מחלקת אלוהים הקטנה שלנו בלב ירושלים. לא מוצגים בתצוגה, אלא כלים ששימשו אותנו בחיי היומיום. שם בעידן התום ינקנו את המילים, את החיפוף ואת המראות הראשונים של הילדות. היינו כהולכי מדבר הבונים להם את ארץ ההבטחה.

חיינו עם מקרר של קרח, התרחצנו בגיגית (פיילה), לא היה תנור חימום בבית, ואת שיעורי הבית הכנו על אדן החלון. כשהגיע הרדיו, חשבנו שהגיעו ימות המשיח.

את כ"ט בנובמבר חגגנו כל שנה בבית הספר, כי זה היה הפתח של העם היהודי לחזור להיסטוריה, להקים מדינה משלו. ימי הצנע של אז בירושלים של שנות החמישים נראים היום כתור הזהב, עידן שקשה לשכוח.

כמו נביא שגלה וחזר למקום שבו קיבל את רצפת האש, כך אני שב בשירי לאותה שכונה של אז, לאותה ירושלים קדומה וקסומה - ואני בוער בתחושה של שליחות. אכן, אני חש, שצריך להנחיל את הרוח של התקופה הזו, את הערכים הנאצלים, שעליהם גדלנו בחברה של צנע ואהבת אמת. זה הליפיד שעלינו להעביר לדור הבא.

התערוכה הזאת של שירים המוצגים ליד הפריטים מן המוזיאון יוצרת חיבור של המוזות. הנה הגיעו הפעם המשוררים בעלי המוזות אל המוזיאון שכולו מוזות וכך כתבתי בשירי 'זכרתי והזכרת':

הכל קדמם. את הכל ראיתי
עפה, שוב, והבאתי אל לבי, והבאתי
אלים, מקומות ושנים,
פנים בפנים, אש ועננים, והכל
עוד פועם
אתם ראיתם

הימים של פעם מוליכים אותנו גם היום. נלך היום בתערוכה בין המוצגים, נקרא את השירים, וגם אם פנינו נשואות אל העתיד נלמד מן העבר ונעביר לדור הבא את המורשת שהנחילו לנו. השרשרת נמשכת.

בברכה,

הרצל חקק | יו"ר אגודת הסופרים העברים במדינת ישראל

הקדמה לקטלוג חצר היישוב / בלפור חקק

התערוכה הזאת מתקיימת בירושלים. התערוכה הזאת מתקיימת במוזיאון חצר היישוב הישן ברובע היהודי בעיר העתיקה, בעיר שבין החומות. זו העיר שמפעימה את יצירתי ומחלחלת בה תמיד, ירושלים. כשאני חי בירושלים דומה עליי שאני חי במכונת זמן, ואני יכול בכל רגע נתון לבחור את התקופה שאני רוצה לחיות בה ואת האקלים שרצוני להיות בו. כמי שבקיא בהיסטוריה של ירושלים לדורותיה אני אכן יכול לעשות זאת. אני נושא עמי לא רק את השכבות ההיסטוריות של ירושלים, אני חי בתוכי גם את השכבות הרחניות והספרותיות מכל הדורות. עצם חווית הכניסה לירושלים מפעימה אותי כל פעם מחדש. אני מיד מבחין באור המיוחד, בצבעים המיוחדים: יש צבע אחר לאבן הירושלמית, יש צבעים שונים: אני מזהה מיד את אבן המאססס, אבן הטופזה ואבן הטלטיש, ויש גם אבן מיזי יאהודי ומיזי אחר. אני מגלה מיד את הצבעים השונים של האבנים בזריחה, בשקיעה ובדמיון.

הנה אני צועד בדרך למוזיאון חצר היישוב הישן, דרך רחוב הפטריארכיה הארמנית ופונה לרחוב סנט ג'יימס - ומשם לרחוב אור החיים.

איך לא אראה את קו הרקיע המסורטט מולי? קו רקיע של בתי אבן, מגדלים, כיפות וצריחים. יש תחושה בכניסה לירושלים שאתה נכנס למקדש. תמיד אתה חי בירושלים את המתח בין הקדושות השונות מאז דויד הפך אותה לעיר דויד.

בשירי "ירושלים":

"הם קראו לה שלם / הם קראו לה יבוס / הם קראו לה קפיטולינה / הם קראו לה אל קודם // הם עשו חצרות קדש / אורות וגללים נאבים / כדי למחוק את שמי // ואני קורא לה: ירושלי / ביום. בלילה. ובחלומי."

אי אפשר לחיות בירושלים בלי לחוש את המימד של עיר היסטורית, עיר עם עומק של זמן. ארכאולוגים הולכים וחופרים כדי לגלות את השכבות הגשמיות של העיר, ואנו כמשוררים הגענו הפעם למוזיאון לחפור את השכבות הרחניות של ירושלים. אנו כותבים מעל כל השכבות הללו שכבה חדשה: אנו כותבים את הנדבכים הפרטיים שלי ומוסיפים אותם על נדבכי הדורות שקדמו לנו.

ואתם הבאים לתערוכה לכו בין הכלים השונים, קראו את השירים השונים ושימו בין כליכם את כל הדורות, את כל השכבות ואת כל הנדבכים. וזו תהיה הצידה שלכם בצאתכם לדרך.

בברכה,

בלפור חקק | יו"ר הוועדה לקשרי חוץ
אגודת הסופרים העברים

מוזות במוזיאון

הכל החל בחנוכה תשע"א.

הרצל חקק, יו"ר אגודת הסופרים והמשוררים חפש אכסניה למפגשי משוררים, והמוזיאון הסכים לארח את המשוררים בין כתליו. הודלק נר ראשון של חנוכה, המשוררים קראו שירים מפרי עטם, והודרכו בתערוכות המוזיאון.

המפגש עם המבנה העתיק, האוצר בתוכו את סיפורם של יהודי ירושלים שבין החומות, הזכיר נשכחות והמוזה שרתה.

כך נוצר שיתוף פעולה בין חומר לרוח, בין שני תחומים שלכאורה נראים שונים, אך יש להם נקודות השקה רבות: מוזיאון ושירה.

תכני המוזיאון משיקים למעגל החיים האוניברסלי ולהווי החיים הירושלמי. המוזיאון היווה ומהווה כר פורה ליצירה. המפגשים עם המשוררים במוזיאון הזכירו נשכחות. בתערוכה מוצגים זה לצד זה התוצרים הרוחניים לצד מושא ההשראה החומרי.

השירים בתערוכה מחיים את המוצגים ומחדשים את עלומיהם: שאון הפרימוס והכביסה המבהיקה בלובנה, ניחוח התבשילים וצליל העגוואים בהם משחקים הילדים. בור המים וקול החזן המסתלסל בתפילה, לצד היולדת והכלה.

מרבית המשוררים ששיריהם מוצגים בתערוכה, לא הכירו את ירושלים שבין החומות, אותה מתעד המוזיאון. אך השהות בין כתליו הציתו את המוזה, שממנה שאוב המושג מוזיאון.

אורה פיקל-צברי
אוצרת המוזיאון

מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש קפלן

מוזיאון חצר הישוב הישן ע"ש קפלן מאפשר הצצה נדירה על הווי החיים של אנשי הישוב הישן הירושלמי. מבעד לחפצים עולה סיפורם של בעליהם ורוקם עור וגידים: על נישואין ולידה, על שמחה ועצב, על התמודדות יומיומית עם קשיי החיים, ההסתפקות במועט והאמונה בבורא עולם.

אַרְגָּזִים

אדלינה קליין

נולדה ברומניה וגדלה בירושלים. יסדה את "על חוד העט", בימה לספרות בבית ש"י עגנון. ערכה את כתב העת "מדרגות. יו"ר סניף ירושלים של אג"י. זכתה בפרס קרן תרבות ע"ש ינקולביץ. חברה באיגוד לעיתונות תקופתית. שירה: ארגזים, עצי האקץ, ועוד. קובץ דו לשוני: שמש חומות.

שירה של אדלינה קליין מתייחס לשנות השישים המוקדמות ולעלייה מרומניה למעברות של 'קרית חוף', בנהריה. שם השיר מופיע כשם הספר: "ארגזים" (ע' 21), ("בית היצירה", ת"א, התשמ"ח 1987)

סנדוק

כאשר הגיעה הנערה לפרקה והחלו לדבר בה נכבדות, היא קבלה מהוריה את הסנדוק (באהול). בארגז היא שמרה את הנדוניה שלה, את המתנות שקבלה מהחתן ואת הרקמות שרקמה בשעות הפנאי. הסנדוק וליווה אותה כל חייה כארגז לאכסון בגדי בני הבית.

הַנְּדוּנְיָה שֶׁל אִמָּא
וְכָל אוֹצְרוֹתֵינוּ
עָלִי אֲדָמוֹת
טְמוּנִים וְגִנְזוּזִים בָּם.

וּלְאַחַר יוֹם מָלֵא
הַתְּרַחֲשׁוּיּוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוּיּוֹת
שֶׁל יְלָדוֹת,
שָׂבָה אֲנִי לְעֵת עָרֵב
בְּאִפְיִסַּת כַּחוֹת לְעֶבֶר
אַרְגָּזֵינוּ.

אַרְגָּזֵינוּ
הַמְּלֹנִים אוֹתָנוּ
עוֹד מֵהַגָּלוּת,
הֵם מְשׁוֹשׁ חַיֵּינוּ.

אַף הַחֲלוּדָה שֶׁזָּרְקָה
בְּבְרָזִים הַמְּחֻזְּקִים בְּעֵץ
מִלְּהַתְּפָרֵק...
לֹא יְכוּלָה לְפָגֵם
בְּחַבְתָּנוּ הַשּׁוֹפְעַת
לָהֶם.

הַנְּדוּנְיָה שֶׁל אִמָּא
וְכָל אוֹצְרוֹתֵינוּ
עָלִי אֲדָמוֹת
טְמוּנִים וְגִנְזוּזִים בָּם.

וּלְאַחַר יוֹם מָלֵא
הַתְּרַחֲשׁוּיּוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוּיּוֹת
שֶׁל יְלָדוֹת,
שָׂבָה אֲנִי לְעֵת עָרֵב
בְּאִפְיִסַּת כַּחוֹת לְעֶבֶר
אַרְגָּזֵינוּ.

מִתְפַּרְבֶּלֶת עַל מְכֻסָּה הָאֶחָד,
הָעֲשׂוּי עֵץ קָשָׁה,
שֶׁהוּא פוּדָּ בְּעֵינַי.

וְנָמָה אֶת שְׁנֵתֵי הַתְּמָה
הַזָּפָה מִמְּחֻשְׁבוֹת מְעִיבוֹת.

קצב של מלים

קצב הָיָה אָבִי
קצב שֶׁל בֶּשֶׂר
שֶׁל עֲצָמוֹת וְשִׁמּוֹן וְגִידִים
קצב שֶׁל יוֹם רֵאשׁוֹן וְשִׁנִּי וְשִׁשִּׁי
קצב שֶׁל דָּגִים וְעוֹפּוֹת וְצִאֵן
וְיָדוּ לֹא יִשְׁלַח לְגֵרוֹנָם בְּחַיֵּיהֶם.

מנחם פאלק

נולד ב־1951 ברומניה (ביסטריצה). עלה
ב־1964. תואר מ"א בספרות, אוני' ב"ג בנגב.
שימש סגן יו"ר אגודת הסופרים העברים
(2009-2011), יקיר האגודה. נשוי ואב לשניים.
שירה: ליצן בסמטאות הלב ועוד. פרוזה: אהבה
בפריסמה ועוד. לילדים: לפי עטלפי וחברים.

מנחם פאלק שב לדמות אביו, ואותו איש יקר
שהיה קצב של בשר מוצג כקצב של חלומות
שבורים. בנו המשורר ניצב מולו כקצב של
מלים. מעבר לעבודה הפרוזאית של אביו
באטליז, נחשפת דמות אנושית, עבודת הקצב
הופכת לדרך חיים, דרך להביע רגשות.
שירו של מנחם פאלק הובא מתוך הספר
"מסעותיו של פנאסוס", עמ' 31, 2007

כלי להכשרת בשר

שחיטת עוף הייתה מאורע יוצא דופן שנערך
בדרך כלל כשאחד מבני המשפחה היה
חולה מאד.
לאחר שחיטת העוף ומריטת הנוצות, הניחו את
העוף על הכלי, עם כמות נדיבה של מלח גס.
לאחר שהדם ניגר, שטפו את העוף, ובשלו אותו

בבָּקָרִים הָיָה קָם עוֹד בְּטָרֵם וְרִיחָה
חָרַשׁ מְדַקְלֵם מְלִים סְתוּמוֹת
תַּחַת כַּנְפֵי הַטְּלִית הַקְּדוּשָׁה
מְמַהֵר לְעִבּוּדָה לְהַכִּין אֶת הַמְּזוֹן
לְגִבְרִים לְאוֹרְחִים וְלְעוֹבְרִים בְּרַחוּב.
כִּי כָלֵם בְּצִלְמוֹ נִבְרָא.

בְּעֶרְבִים יָשַׁב בְּכֶרֶסָה
מוֹל מְסַדְּ הַדְּעוֹת הַצְּפוּפוֹת
וְיָבִיט בְּנוֹזֵל הַחַיִּים הָאֲדָם שֶׁנִּשְׁפָּד
וְיַפְגֵּה לְאַלְהִיו שֶׁמְמַנּוּ נִפְרֵד
בְּבָקָרוֹ שֶׁל יוֹם בְּתַקְוָה.
וְתִשׁוּבָה מְמַעַל אֵינן.

קצב שֶׁל מְלִים כִּנּוּ אוֹתִי פַעַם.
מְסַדְּרֵם עַל שְׁלֶחָן וְחֹתֵד וּמְחַבֵּר
וּמְטַגֵּן וּמְתַבֵּל וְטוֹעֵם.
לְעוֹלָם לֹא מְסַפֵּיק מְרַצָּה
וּמְתַחִיל מְחַדָּשׁ.

פַעַם, קצב שֶׁל בֶּשֶׂר בַּ הַזֵּיזֵן אֶת גּוּפִי
כְּתַפִּים רְחֹבוֹת, אֲצַבְעוֹת מְסַקְסוֹת
וְנִשְׁאָר עַל שׁוֹמְרוֹ עַד סִיּוֹם אֲרוּחָה
עַד שֶׁבַע עַד רוּיָה צְבִירַת הַפְּחוֹת
לְיוֹם שְׂיָבוֹא.

וְהַיּוֹם בָּא.
וְאֲנִי לְיַד בֵּית הַשִּׁישׁ עוֹמֵד
וּבְמְלִים מְקַצְבוֹת כְּדִי שְׂיֻכַּל לְהַבִּין
מַצִּיג אֶת קוֹרוֹת הַעֵתִים
וְמוֹנִים מְשִׁתְּנִים,
אֲפָנוֹת וְצִלְלִים וְצַבְעִים וְרִיחוֹת.
שׁוֹמֵעַ אוֹתוֹ לוֹחֵשׁ רַק לְאֲזִנִּי
שֶׁעֲדִיף הָיָה לְקַצֵּב בֶּשֶׂר לְמַאֲכָל
כִּי לְבוֹ קָטָן מְלַהֲכִיל מְלִים נוֹסְפוֹת.

בְּלִדוֹתַי הִתְחַמְּשָׁתִי בִּילְדֵי
 יְרִיתִי אֶת כָּלָם
 בְּצַרְחוֹת חֲדוֹת כְּתֵהָ בְּשִׁילָה
 בְּלִדוֹתַי
 פְּגַנְשָׁתִי אֶת בְּנוֹתַי
 וּבְנֵי
 וּתְאוּמֵי

לידותיי

שושנה ויג

בְּלִדוֹתַי הִתְחַמְּשָׁתִי בִּילְדֵי
 יְרִיתִי אֶת כָּלָם
 בְּצַרְחוֹת חֲדוֹת כְּתֵהָ בְּשִׁילָה
 בְּלִדוֹתַי
 פְּגַנְשָׁתִי אֶת בְּנוֹתַי
 וּבְנֵי
 וּתְאוּמֵי

נולדה ב־1957 באשקלון. תואר מ"א בספרות עם ישראל באוני' בר אילן. מורה בתיכון. מו"לית הוצאת פיוטית. נשואה ואם לחמישה. פרוזה (דרך העיניים שלי ועוד), שירה (תבואת השיגעון, איפה את חיה ועוד). פרסמה גם ספר ילדים. פרס ראשון בתחרות שירה ביריד הספרים הבינ"ל, פברואר 2011.

בְּלִדוֹתַי יְלֵדַתִי
 כָּל יֶלֶד בּוֹדֵד
 וְהִיִּיתִי כְּאֵם לְשִׁמוּאֵל
 אֶת כָּלָם פָּקַדְתִּי לְהִיּוֹת מְסוּרִים

שירה של שושנה ויג קושר בין הלידה כקורבן בימי המקרא לבין ימינו אנו, קורבן התקומה. לב השיר, לידותיה של המשוררת והצבתן בתוך המיתוס של חנה בשילה, מסירות האם ותחושת ההקרבה - למול תחושתה של חנה המקריבה את בנה לכהונה. סיום השיר לוקח אותנו לשכול ולתקומה.

כְּשִׁילְדַתִּי אֶת תְּאוּמֵי
 חֲתָכּוּ בִּי דֶפֶן קִיסָרִי
 וַיֵּצְאוּ שְׁנַיִם
 יָפִים עַד כְּאֵב

מיטת היולדת

האירופאים שהגיעו לארץ במרוצת המאה ה־19 ייבאו מיטות אפיריון הרווחות באירופה. יהודי ירושלים השיגו בדרך לא דרך 6 מיטות מעין אלו. מיטות אלו, שנקראו "הימעל בט" (מיטת שמים), היו ניתנים לפירוק. גבר שחפץ היה ביקרה של רעייתו, ויכול היה לשלם בעבור זכות זו, שכר עבורה את המיטה לפרק זמן של 40 יום של הלידה ומשכב הלידה.

וְאִזּוּ זְכַרְתִּי אֶת אִמִּי
 שִׁשְׁכַּלְתָּה אֶת בְּנָהּ לַמּוֹלַדֶּת

תבשיליך אמי

רחל סידוף מזרחי

נולדה ב-1938 בירושלים. התחנכה גדלה בכרכור והתחנכה בכפר פינס. סיימה קורס אחיות בהדסה ירושלים. למדה ספרות באוניברסיטה העברית. משמשת אחות בקופת חולים. שירים: חרוזי התנ"ך, חורפים ושמשות ועוד. פרזה: בציפורני הגורל. ספרים לילדים: בקסמי הג'ונגל. המסתורי ועוד.

רחל סידוף מזרחי מספרת את סיפור המטבח ותבשיליו - ומעבר לכול מזדקרת באור יקרות דמות האם, דרכו לברור את האורז, את כשרונה לתת חיים בסירים. המטבח הופך להיות דרך להפיח השראה במשורת לבנות עולם של שירה, "בדי הימים" נתפרים ומתחברים להקים לנו מציאות אחרת.

תבשילים

מתכונים מימי הצנע והמצור ממטבחיה של חנה רוזה גרינברג ז"ל מפי בתה חיה מלכה נתנזון תבדל"א

קציצות חובזה:

רוחצים עלי חובזה, מוסיפים סולת, לחם יבש המטוגן במעט שמן, ובצל. מטגנים ומגישים. אפשרות נוספת: ליצור כופתאות ולבשל ברוטב עגבניות.

בורקס במילוי חובזה

מכינים מבצק עלים ביתי (מלח, מים, קמח, סולת ביצים וכף חומץ) בורקס. ממלאים בעיסה של חובזה, גבינה צפתית ובצל מטוגן. "אופים" במחבת על אש נמוכה.

עיניך אמי מלוות אותי
באשר אלך
עינים גדולות ירקות
זוהרות עוטפות
באצטלה של משי וך
מסבירות
מזהירות
מאירות
מחייכות
בחינה אמהי רחום
מלקטת היית
את עשבי השדה
להכין הקדרה
במים קודרים
בוררת הארז
להניחו למחר
וידעת את רזי
ירושלים
את השדות
את הסודות
ואיך לבשל
הקדרות
כן זו את שתפרת
את בדי הימים
בחוטמים בלתי
מציאותיים
ושמרת על חרותי
אשר זרמה בעשן חייך
הפקת לגלים
העוטפים את היים,
קטפתי משפטים
להאיר בךך
לפתח שבילים
עבורים עבורי
עבורך
אמי

בחינה אמהי רחום
מלקטת היית
את עשבי השדה
להכין הקדרה
במים קודרים
בוררת הארז
להניחו למחר
וידעת את רזי
ירושלים
את השדות
את הסודות
ואיך לבשל
הקדרות

את לי באר

יעקב יעקב

נולד ב'1942 בעירק, עלה ב'1951. בוגר מכללה למורים ובי"ס לעו"ה בכירים. ניהל בי"ס, שימש מ"מ ראש מועצה מקומית מבשרת ציון, ראש אגף תרבות בעיריית ים. עורך כתב עת "התחדשות". שירה: באלם קמילה, חלומה בשער בת רבים ועוד. עיון: ועת לדבר, שבע אחיות. במחול, שמחה קורדית.

יעקב יעקב משורר שידוע בחיבתו לירושלים, כתב על בת ירושלים הקטנה והוא מפיח בה חיים חדשים, לוקח אותנו מן החלום שלו לימים של קדם, לכל עולם האמונה שבו. אותה בת ירושלים נקשרת למעין השילוח, לעין רוגל, ודמותה המרווה את צימאנו הופכת להיות באר מים.

בור המים

בור המים היה לב ליבו של החצר. פתח הבור היה גלוי כדי שכמות מירבית של מי גשמים יתנקזו לתוכו, הן ישירות והן מהמרזבים. שאיבת המים מהבור דרשה מיומנות. ביש הגדא שהדלי שבידיו נשמט לבור - נאלץ להשתמש בגנ'ה (החפץ בעל הזרועות המשתלשלות שסופן מעוקל), כדי לדלות באמצעותו את הדלי האבוד. מעל בור המים נהגו בני ירושלים שבין החומות להנשא בין הערביים בימי שישי כסגולה לברכה.

בת ירושלים קטנה
בדרכים רפודי סרפד
רזים טמירים
נוגנים בה באלפי שנות
כמו הנבל
כמו הכנור
אשה שרחמה
ובת ירושלים זו הולכת בחלומי
כמו היתה לי מילוא ימים
כמו היתה לי שלוח ועין רוגל
כמו היתה לי באר מים
להחיות

בת ירושלים קטנה
בדרכים רפודי סרפד
רזים טמירים
נוגנים בה באלפי שנות
כמו הנבל
כמו הכנור
אשה שרחמה
ובת ירושלים זו הולכת בחלומי
כמו היתה לי מילוא ימים
כמו היתה לי שלוח ועין רוגל
כמו היתה לי באר מים
להחיות

עג'ואים

פייר לביא

פייר-הרצל נולד בטהרן ב:1963. בן שנה עלה עם הוריו, התחנך וגדל בירושלים. בוגר בהצטיינות תיכון בוואר בירושלים, מגמה מזרחנית. קצין מודיעין בצה"ל. בוגר האוניברסיטה העברית במדעי החברה. מנהל חברת "לביא אנטרפרייז". פרזזה: אורגי החלומות מטהרן. שירה: שירים מבושלים.

שיר העג'ואים של פייר לביא מחזיר אותנו לשנות החמישים והשירים, מקים לחדש עולם קסום של ילדות, של חברים לכיתה, עולם של משחקי ילדות שכמו עבר מן העולם. שתי מלים מסכמות את הכול: "היופי שבפשטות".

משחק בעג'ואים

אפשרות א'

מחלקים את העג'ואים באופן שווה בין המשתתפים. קובעים קו התחלה. נעמדים בשורה זה אחר זה. קולעים לדלי/פחית לפי התור. מי שקולע זוכה בכל העג'ואים שמסביב לדלי/פחית.

אפשרות ב'

מי שקולע הכי קרוב לקיר זוכה ביתר העג'ואים.

אפשרות ג'

משחק 5 אבנים, כאשר העג'ואים משמשים כאבנים.

העג'ואים מזכירים לי את ילדותי, שבשפתם של הנכרים לעירי כנו אותם במלה המוזרה גוגואים.

בתחרות, במשחק,

מול חברי לקתה,

בקרבות פנים אל פנים

מלאתי שקיות למכביר.

בטרם שכחתי,

הם גלו את היפי שבפשטות

על אריחי שיש חם.

גם גלעין יכל לשמש במשחק.

וכיצד לא אדבק בם,

מול הקמרות מסביב,

למראה ידיהם הקטנות

בפראי התלהבותם?

לדי.

העג'ואים מזכירים לי את ילדותי,

שבשפתם של הנכרים לעירי

כנו אותם במלה המוזרה

גוגואים

בתחרות,

מול חברי לקתה,

בקרבות פנים אל פנים

מלאתי שקיות למכביר.

בטרם שכחתי,

הם גלו את היפי שבפשטות

זו ויזינא רוזה, קמטיה, שבילי חיייה
אל הפתילה הבוטחת. אלומיניום זוהר, חור.
הפתיל פידיה, טבול בדלק, מתאדה ומודה
ובוער. תשרי יקרה לאט, היא לוחשת,
מכלה רע ושחור. הלב לעורר.

רושלים של שנות החמשים
מקדשת בדמעת תמיד, באנשים.
ביתנו בלב תבל, בין שתי נשים.
שפאן ידענו מתחילים כל הנסים.

זו ויזינא רוזה, קמטיה, שבילי חיייה
אל הפתילה הבוטחת. אלומיניום זוהר, חור.
הפתיל פידיה, טבול בדלק, מתאדה ומודה
ובוער. יקרה לאט, היא לוחשת,
מכלה רע ושחור. הלב לעורר.

בחצר של ויזינא חנינה אור, אלה גחליה,
עיניה, האור מהביל אלינו, ופג לבנו.
דוד אלומיניום תניח עם בגדים שפבסה.
הפל על הפרימוס, נשמתה נמסה,
סנה מבטה, גופה מהסה, פמה המציאות קשה.

יא שקנתי, שהילדים יהיו מכבדים,
הטוב יבוא, יהיו הם לאנשים.
שחה בסינר שחור, לשה כבדים, לחשים,
ומולה המשכן, ויזינא רוזה בחלוק לבן.
כל המרעין בישין לפתיל
יכלו, לעיניה תכלת. בטלים בששים.

שימי לב לילדים, ממתיקה רוזה לאמא,
הפל יבוא לאט, עכשיו הם ילדים,
תחנכי אותם, בנחת, הזמנים מתבשלים.
בין שחוק לחשה,
יגדלו, כבר לא בגדיה, יהיו על ראשה.

שתי נשים, אחת בפתיל, מרקדת
לאטה עם הפתילה קדש רוטטה.
השניה דנה אל הדוד, בפבדים, יוקדת
שבעתים, פרימוס חיייה רועד, שלוש רגלים.

פרימוס ופתילה, שתי נשמות

הרצל חקק

נולד ב־1948 בעירק (בגדד). עלה ב־1950.
זכה יחד עם תאמו בלפור בשני מקומות
ראשונים בחידון תנ"ך עולמי. תואר מ"א
בהצטיינות באוני' עברית בספרות ומקרא. שירה:
הזמן הגנוז, אנא בכוח אנא בשיר ועוד. ארבעה
ספרים לילדים ולקסיקון לשון. משמש יו"ר
אגודת הסופרים העברים בישראל.

הרצל חקק בשירו 'פרימוס ופתילה' חוזר לחצר
של שכונת ילדותו - הפתילה והפרימוס זוכים
להאנשה באמצעות שתי דמויות מיתולוגיות,
השכנות רוזה וחנינה. החול והקדושה, אמונות
ימי החמישים - כל אלה קמים לחיים בסיפור
התקופה, שמצייר הרצל חקק. הפרימוס
והפתילה הופכים לסמל לתכונות אנוש, כלי
קודש במאבק החיים של שנות החמישים

פרימוס ופתילה

מלאכת הכביסה היתה מייגעת והתקיימה
בחצר בתורנות. עם שחר היה האב נשלח
לקנות מים בשער יפו ולשפות את הפרימוס.
האם הרתיחה את הכביסה בדוד עם פתיתי
סבון למספר שעות. באמצעות מלקחיים
העבירה את הכביסה המורחת לדוד
עם מים קרים.
את הכתמים היתה משפפת על קרש
הכביסה באמצעות סבון נבלוסי.

ויזינא חנינה שולה מן הדוד,
הבגדים לעבודת יומנו, למרוץ, לעבודות.
ויזינא רוזה, בת חיוך, התבשיל פער, מדוד,
ערב למלאכים, מזון של מלכות.

אמא תחבק את רוזה, את עמי, כמו אמא,
ותלחש לחנינא, נשמה, את אמא אדמה.

ילדים חיינו, נשמנו מלים ונצחנו אהבה.
פתילה ערו נסיכה, פרימוס פרינס
הלהבה. חיים שלא תמו בנו, מבועבעים
רוחשים, חמימות מעשים, קסם נסים.

מחשבה מכבסת

רחל הרפז

נולדה בירושלים, גדלה ומתגוררת בבית הכרם. הוריה, ממשפחת אבישר, נמנו על מייסדי השכונה. בילדותה קיבלה חינוך מוסיקלי, הייתה מורה לפסנתר. רומנים: ענדי לך שרשרת ברזל, האניות עגנו במלטה. שירה: לגלות את הבודלח. יזמה לזכר בעלה פרס ניסן הרפז לשירה מטעם אגודת הסופרים.

מעגילה

לא בכל חצר היתה מעגילה. ברות המזל שזכו לה סחטו באמצעות המעגילה את הכביסה וגהצו את קמטוטיה.

תחלה עלי לשלח מלה עכורה
לטהר מחשבה מטרידה
לכבס קפוליה

במעבדת מחי אני לשה, סוחטת,
מזככת ערמות יגעות
שולחת אותן להתעלם עם השמש המלטפת
ולפני
מפה צחורה נפרשת

תחלה עלי לשלח מלה עכורה
לטהר מחשבה מטרידה
לכבס קפוליה

במעבדת מחי אני לשה, סוחטת,
מזככת ערמות יגעות
שולחת אותן להתעלם עם השמש המלטפת
ולפני
מפה צחורה נפרשת

זיו

גן העדן הנדיר פורח לשנינו,
רק לשנינו עכשו וכאן
נערה הייתי עת הפרתני
בטבעת שנית את שמי
וזיו שמך קורן ממני
עוטפני באשר שמימי

האור החשוף הבקר הלילה
האיש האחד ואין איש אחר
הים השמים הקר והגיא,
כל אלה ועוד פחות או יותר
היו ולכן פרחי הרתם
בין תשרי לסיון
גן העדן הנדיר פורח לשנינו,
רק לשנינו עכשו וכאן
נערה הייתי עת הפרתני
בטבעת שנית את שמי
וזיו שמך קורן ממני
עוטפני באשר שמימי

בין השעות הארפות והריקות
נובטים פרחי נצח חובקי נשמה
השיר, השקט, הים, האשר
רק אפה יודע עד כמה.
ביום בו עמדנו קבל הורים ואל
ונשבעת את ירושלים על ראש שמחתך
אגדת אותי אליך בטבעת
וכרכת אותי אל נבכי נשמתך
שברי הפוס בסלית נעלה
וצליל השבר עדן שלם
ואני שלה כפי שבחרת
קבל הורים ועדים ואל.

בלתך הייתי ומאז שעשיתני אם
לכן פרחי הרתם בגיא
מדי סיון בגיפיו בי הולם.

נירה תובל

נולדה בתל אביב ב-1961. חוברת אגודת הסופרים העברים וחברת ועדת אתיקה. למדה מינהל עסקים ורפואה משלימה במכללת מהות. מפיקה מיזמים ספרותיים ברעננה מקום מגוריה. מנהלת כספים במפעל. שני ספרי פרוזה, ספר שירה וספר ברכות

שירה של נירה תובל לוקח אותנו לרגעים שלפני החתונה, לסמלי הנישואין שטווים חלום של גן עדן. כלה וחתן ופרחיו גן עדן, שיר שמצייר לנו את הסיפור האנושי שמעבר למציאות האפורה. שבירת הכוס והשבועה למען ירושלים מחברים בין האהבה לבין מסורת הדורות: "ונשבעת את ירושלים על ראש שקחתך". השיר "זיו" מוקדש באהבה על ידי נירה תובל לבעלה זיו, ולשלושת ילדיה, סיון רותם וניא

מתנת חתונה

בירושלים של פעם נהגה הכלה לעתיד לתת למשפחת החתן תמונה רקומה מעשי ידיה להתפאר. הרקמה העידה כאלף עדים על תכונותיה התרומיות של הכלה: מוטריקה עדינה, סבלנות, התמדה, משמעת עצמית, דייקנות, ועוד. הטווס ברקמה נבחר משום היותו סמל לאריכות ימים.

שרשרת זהב

אסתר ויתקון

נולדה ב-1952 בטבעון. התחנכה בבי"ס דתי. גרה באריאל. תואר מ"א בספרות באוני' בר אילן. מרצה במכללת אורות. נשואה ואם לשלושה. ספרי שירים: חלון נבו, ריפאות הצבעים, קיץ 99 ועוד. זכתה בפרס ראש הממשלה, 1997. חברת מערכת כתב עת אינטרנטי "מעמקים" ואירועי "מפגשיר".

תמונת ההורים וזיכרונות השואה - אלה מהבהבים בשירה של אסתר ויתקון זילבר. יש לשיר כוח לצייר היסטוריה ודמויות היסטוריות לצד דמויות משפחתיות. הטראומה של השואה מצטיירת באמצעות התמונה של דוב סיבירי - וממרחק שנים תמונה המשפחה הופכת להיות שרשרת זהב. מוטיב זה מסמל בתמצית את שרשרת הדורות היקרה.

שמלת כלה

שמלת כלולות עבודת יד העשויה תחרה, בד סאטן עם חרוזי פנינים ופאייטים. השמלה הייתה שייכת למשפחות פראנקו, אלחסיד ופניזל.

הנה הם פאן יקירי
אבא ואמא
בלגה, מחנה פליטים
אוסטרך 1947
במסבת חתונה,
זוג צעיר -
יפים עד פאב,
תמימים,

הנה סבי יוסף הדיקטטור הפילוסוף
הנה סבתי חנה הועירה הצדקת,
ידועת חלי ותפלה
הנה הודי - דוד, אהובי שנדם
הנה הודי שלום, נער מפגם
הנה הודתי שרה, חנה, רחל, נחה, מגוהרתן
עדן.
פניהם שקטים,

אין סימן לשריוטות
אין סימן למפכות
נאצים בעירה, הוצאה להורג,
העירה עולה פאש,
אימה,
גרוש,
גרושים,
דחק גורא,
פנים,
רעב מטריף -
דב סיבירי חושף שגיו הקפואות
בולע את סבי - אברהם, אבי אבי.

הנה הם פאן פלם, בתמונה
מקיפים את הוג הצעיר,
אמי בהינומה, אבי בחליפה,
חיוך מאהב בפני אבא,
חיוך נבוך בפני אמא
שרידים מסופה אימה
עגיים מרודים,
אוהבי ציון
ואמריקה, די גאלדענע לאנד,

ברגע זה מול המצלמה
אין שאלות, אין תהיות -
מי יחיה, ומי ימות,
מי בעתו ומי לא בעתו,
מי יתיסר, ומי ישלו,
מי תפלתו תענה ומי תפלתו תשכח
מי ילחם במלחמות ישראל
ומי יקבל צל"ש,
מי ינחם ומי יתקצר -

כי ברגע הזה
נתכנסו בלם
גוף אל גוף
נפש בנפש
מסביב לזוג הצעיר
לעטפם בחרם בתקוותם השלמה,
עלו והצליחו!

והם בלם עלו!
וכמעט, איי, איי, בלם זכו
פאן בארץ ישראל - לבנים, לנכדים, לנינים
והוג הצעיר,
לחיים קשים, לחיים יפים,
לקריבות, לאהבות, למסירות נדירה...

רגע חולף זה,
המנצח בתמונה
הוא עדות לנצח ישראל לא ישקר,
ולשרשרת הזהב שלא תנתק.
אמן!

האר"י הקדוש נגלה בחצר היישוב

בלפור חקק

נולד ב-1948 בעירק (בגדד). עלה ב-1950. חתן תנ"ך עולמי לנוער (1965). תואר מ"א בהצטיינות בספרות עברית ומקרא. יסד את "קבוצת הסופרים הציוניים" לקיים ימי התנדבות. שימש יו"ר אגודת הסופרים העברים (2011-2005). שירה: משורר של חצות ועוד. ארבעה ספרים לילדים.

שירו של בלפור חקק נוגע בחדר הנסתר של מוזיאון חצר היישוב, חדרו של האר"י הקדוש. אנו רואים עולם קדום שקם שוב לחיים, דמות הקדוש הצופה אל הכלים במוזיאון - והשיר מחייה בנו אותה תקווה להתגלות, אותה ציפיה למעיין הישועה. מתח מיסטי שהפך לשירה, ליצירה.

בית משיר שכתב האר"י אזמר בשבחין, לסעודת ערב שבת. פיוט המושר בקהילות ישראל במזרח ובמערב.
אָזְמַר בְּשִׁבְחִין < אזמר בשבחים
לְקַעַל גּוּ פְתִיחִין < לבוא בפתחים
דְּבַחְקֵל תְּפִיחִין < שבשדה תפוחים
דְּאִנָּן קְדִישִׁין < שקדושי

גְּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו מְקוֹם לִידָתוֹ
הוּא צָפָה מְרַחֵק אֶת הַפְּתָחִים וְאֶת שְׂרָפְתוֹ.

שֶׁנִּשְׁרַף הַמְּקוֹם וְנִבְזָז
וְהָיוּ יָמִים שֶׁל כְּסוּי וְגִלּוּי
וְנִשְׁפַּח אֶל הַכְּלִים תְּכַשִּׁיט הַפָּז.

וּמִשָּׁם הָאִישׁ בָּא מֵתוֹךְ הַכְּסוּי
אֶל חֲצַר הַיִּי שׁוּב בְּאֵהָבָה
שֵׁם קָם הַבַּיִת נוֹצֵץ מִן הָאֶפֶר
וְהוֹבֵא אֵלָיו בְּרַב כְּבוֹד הַסֵּפֶר
וְהוֹנִיחַ בַּתְּבָה.

הָאֶרֶ"י נִשְׁעַן אֶל הַתְּבָה עֲכָשׁוּ
לְעֵינָיו הַמִּשְׁתָּאוֹת.

הִנֵּה הוּא כָּאֵן אֲדוֹן הַנִּיצוּצוֹת
צוֹפָה אֶל כָּל הַכְּלִים בְּמוּזִיאוֹן וְהַנְּפִלְאוֹת
מְחַפָּה אֶתְנֵנוּ הַמְשׁוֹרְרִים לְתַקוּן חֲצוֹת
לְכַתֵּב אוֹתִיּוֹת פּוֹרְחוֹת אוֹת וְעוֹד אוֹת.
הִנֵּה יֹאמֵר תְּפִלָּה עַל קִץ הַגְּלוּת
אִז תָּבוֹא שְׁעָתוֹ, שְׁעַת הַהִתְגַּלּוּת

הַמוּזִיאוֹן בְּלוּ שׁוֹקֵק חֲדָרֵי חֲדָרִים
רוֹאֶה אֶת הַגְּלוּי וְהַכְּסוּי נִפְעָרִים
רוֹאֶה מְרָאֵה הַקְּלָפוֹת וְהַנִּיצוּצוֹת נִכְתָּב
וְנִחְתָּם

רוֹאֶה הַהֶסְתֵּר שֶׁל הַצַּדִּיק
שֶׁבָּא אֶל מְקוֹם חַיּוּתוֹ לְהִתְפַּלֵּל בְּלֵב תָּם.
וְאֵנוּ הַמְשׁוֹרְרִים דְּרַפּוֹ מִבְּקָשִׁים בִּינֵה וְכַתֵּר
מְחַפִּים שִׁפְתַּח הַמַּעַן שֶׁבְּלָבוֹ
וְיִכְתֵּב מֵתוֹכְנוּ בְּסֵתֵר

מִבְּקָשִׁים אֵנוּ שִׁפְתַּח הָאֶרֶ"י אֵלֵינוּ
מְגִבּוּלֵי חֵלוֹם נִסְתָּרִים
וְיִפּוּצוּ מַעֲיֵנוֹתָיו מֵתוֹכְנוּ
שִׁירִים שִׁירִים

וּמִשָּׁם הָאִישׁ בָּא מֵתוֹךְ הַכְּסוּי
אֶל חֲצַר הַיִּי שׁוּב בְּאֵהָבָה
שֵׁם קָם הַבַּיִת נוֹצֵץ מִן הָאֶפֶר
וְהוֹבֵא אֵלָיו בְּרַב כְּבוֹד הַסֵּפֶר
וְהוֹנִיחַ בַּתְּבָה.

הָאֶרֶ"י נִשְׁעַן אֶל הַתְּבָה עֲכָשׁוּ
לְעֵינָיו הַמִּשְׁתָּאוֹת.

הִנֵּה הוּא כָּאֵן אֲדוֹן הַנִּיצוּצוֹת
צוֹפָה אֶל כָּל הַכְּלִים בְּמוּזִיאוֹן וְהַנְּפִלְאוֹת

בְּתִיבָה מְבוֹרָכָת

הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ / גְּיִלֵי קֶלֶף פְּזוּרִים
נוֹצָה אֲרָפָה צְחוּרָה מוֹנַחַת בְּכָל הַדְרָה
קִסְתוֹת דָּיו עַל שְׁלֶחֶנוּ / כְּמוֹ הָיוּ בְּמִסְדָּר עוֹמְדִים.

הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ / זָךְ וְטָהוֹר כְּמִי מַעְיִן / בּוֹ אֵת גּוּפוֹ טָבֵל
רֵאשׁוֹ עָטוּי כְּפָה לְבָנָה שְׂזוּרָה / חוֹטֵי תַכְלֵת לְבָן
כְּ"טְלִית קָטָן" / הַמְכַסֶּה כְּתָף וְצוּאָר
פְּאוֹתָיו מְשַׁתְּלֵשְׁלוֹת שְׁחוּרוֹת נוֹצָצוֹת / לְצַדֵּי לְחָיִו כְּבִקְבוּקִים מְגֻלְגְּלוֹת.
קְלֻצָּתוֹ לְבָנָה לְפֶתַח צְוּאָרוֹ רְכוּסָה / אֵת יָדָיו מְכַסֶּה
כְּפּוֹת יָדָיו עֲשׂוּיוֹת בְּקַפִּידָה
כְּמוֹ הָיוּ יָדֵי פְּסַנְתָּרֵן עַל קְלִידִים.

הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ / כּוֹתֵב מְזוּזוֹת קֶלֶף
תַּפְּלֵת "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל..." בְּקַדְשָׁה נְכַתְּבֵת -
אוֹת הַבְּרִית הִיא בֵּין אֱלוֹקִים לְעַמּוֹ / עַל כָּל מִשְׁקוֹף שָׁל בֵּית יְהוּדִי
מִתְנוֹסֶסֶת
רוּחַ הָאֵל בּוֹ נוֹסְכֵת רוּחַ עֲצָה / שׁוֹמְרֵת וּמְגַנָּה עַל כָּל סֶף וּפִינָה.

הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ בְּרֵאֵת קֶדֶשׁ / מְנַתֵּק מְרַעְשִׁים חִיצוֹנִיִּים
בְּרֵגוּשׁ פְּתָאוּמִי כּוֹתֵב הוּא גַם - "בְּרֵפֶת הַבַּיִת" - לְבֵיתוֹ שָׁלוֹ
לְבוֹ עֲלִיוֹ חֲמֻרְמֻר / עַל כִּי נָפַל דְּבָר...
כּוֹתֵב וּמְאִיר: "אַתָּה שְׁלוֹם וּבֵיתְךָ שְׁלוֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלוֹם".
זוּג יוֹנִים עַל גַּג הַבַּיִת הַמְשֻׁפָּע צוֹפֶה / פְּנִיָּהם זֶה לָזֶה בְּמִבְט אוֹהֵב פּוֹנֵה
קוֹלוֹת אֶהְבֶּה בְּדַמְיוֹנִי, עוֹלָם וְצָפִים / מְנַהֶמֶת לִיבוֹ הֵם הוֹמִים רוֹחֲשִׁים
רִימוֹנִים אֲדָמִים, בְּשֻׁרְנֵיִם / אֵת הַבַּיִת כְּפַעֲמוֹן מְקִיפִים
לוֹ יְהִי: בְּנֵי הַבַּיִת מְצוּוֹת כְּרִימוֹן יִרְבוּ
בְּלָבוֹ מִיִּחַל, מִתְפַּלֵּל / אוֹ אִזּוֹ בְּשֻׁפָּע וּבְמַתִּיקוֹת כְּרִימוֹן יְבוֹרְכוּ.

הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ וּתְפִילָּה חֲרִישִׁית מְמַלֵּאת חֲדָרָי לְבוֹ -
רִיבוֹן הַעוֹלָמִים, אֲנֵי הַשֶּׁכֶן בְּבֵיתִי שְׁלִי וּבְבֵית הַלְּאֻמִּי -
מְדִינַת הָעַם הַיְהוּדִי, וְכָל בֵּית בְּיִשְׂרָאֵל
אֶהְבֶּה וְאֶחְנֶה וְשְׁלוֹם וְרַעוּת כָּל הַיָּמִים.

יפה לורנצי

יפה לורנצי נולדה בירושלים למשפחה מיוחסת בציבור הדתי לאומי. בת להורים חלוצים שעלו מפולין ב-1935. הוריה הם מהמייסדים של העיר נתניה ומילדות גדלה והתחנכה שם. מורה גמלאית. אלמנתו של מנשה לורנצי ז"ל מ"תאומי אושוויץ". שירה: הד צעדיי, קול הנשמה.

יפה לורנצי לוקחת אותנו לעולם המיסטיקה, לכותב הקמיעות. בשורות הנשמעות כמו פסוקי קודש, היא מציירת לנו עולם של יראה ואמונה, שירה שחושפת לפנינו את סיפורו של סופר הסת"ם, של כותבי המוזות.

הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ / הַיָּד הַיְמָנִית מַעְיִן / בּוֹ אֵת
גּוּפוֹ טָבֵל
רֵאשׁוֹ עָטוּי כְּפָה לְבָנָה שְׂזוּרָה / חוֹטֵי תַכְלֵת לְבָן
כְּ"טְלִית קָטָן" / הַמְכַסֶּה כְּתָף וְצוּאָר
פְּאוֹתָיו מְשַׁתְּלֵשְׁלוֹת שְׁחוּרוֹת נוֹצָצוֹת / לְצַדֵּי לְחָיִו
כְּבִקְבוּקִים מְגֻלְגְּלוֹת.
קְלֻצָּתוֹ לְבָנָה לְפֶתַח צְוּאָרוֹ רְכוּסָה / אֵת יָדָיו מְכַסֶּה
כְּפּוֹת יָדָיו עֲשׂוּיוֹת בְּקַפִּידָה
כְּמוֹ הָיוּ יָדֵי פְּסַנְתָּרֵן עַל קְלִידִים.
הוא רְכוּן אֵל שְׁלֶחֶנוּ / כּוֹתֵב מְזוּזוֹת קֶלֶף
תַּפְּלֵת "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל..." בְּקַדְשָׁה נְכַתְּבֵת -

אָבִי

שְׁהָיָה חָיִט בְּקִבּוּץ

הַטְּלִיא אֶת בְּגָדָיו חָיִט חָרוּץ

הַטְּלִיא אֶחָד לְאֶחָד

לְיָצוֹר מִלְבוּשׁ לְיֶלְדָיו שְׁלוֹ

וּלְהַלְבִּישׁ כָּל יֶלְדֵי הַקִּבּוּץ.

אבִי וּבגָדָיו

אָבִי

שְׁהָיָה חָיִט בְּקִבּוּץ

הַטְּלִיא אֶת בְּגָדָיו חָיִט חָרוּץ

הַטְּלִיא אֶחָד לְאֶחָד

לְיָצוֹר מִלְבוּשׁ לְיֶלְדָיו שְׁלוֹ

וּלְהַלְבִּישׁ כָּל יֶלְדֵי הַקִּבּוּץ.

וְכֹאשֶׁר הַבָּדִים לְבָשׁוּ אֶת

דְמוּתָם אֶת דְמוּתוֹ

הָיָה מְחִיף וְהִיָּתָה נְחָה דְעֵתוֹ

מְאֹשֶׁר הָיָה לְצַיֵּר אֶת בְּדָיו

מְאֹשֶׁר הָיָה לְפַסֵּל אֶת בְּדָיו

בְּצֻלָּם אָנוּשׁ שֶׁל כָּל אֶהוּבָיו

וְהָיוּ לוֹ הַבְּגָדִים וְכָל הַנְּשָׁמוֹת שֶׁיִּצָּר

יִצְוֶרִים מִמֶּנּוּ עָלֵי אֲדָמוֹת.

רבקה תפארת

נולדה בפולין (ורוצלב) בכ"ט בנובמבר 1947. עלתה ב-1957. התחנכה בקיבוץ גבע. לאחר שנת שירות בקיבוץ שדה בוקר ושירות צבאי למדה גרפיקה בסטודיו ציזר. הייתה עוזרת פרלמנטרית בכנסת ועוזרת חמישה שרי משפטים. שירים: תמונות מן החיים. שלושה ספרים לילדים.

רבקה תפארת הופכת את עולם הבדים של אביה החייט לעולם של אמנות, עולם של יצירה. המשוררת מתאר את האב "מאושר לצייר את בדיו...לפסל את בדיו" והבגדים שיצר באותה רוח קודש הופכים להיות יצורי אנוש "מטיילים בעולם כיצורים בשר ודם".

מכונת תפירה

ידוע היה שאם יש בנדוניית הכלה מכונת תפירה, ערכה בשוק השידוכים עולה. הפירמה הידועה היתה "זינגר", והימצאותה בנדונייתה של הכלה הבטיח לה ולמשפחתה לעתיד אפשרות להתפרנס בכבוד.

וּכְשֶׁהֲלַךְ אָבִי לְעוֹלָמוֹ אֶל אַבוֹתָיו

לֹא נִשְׁכַּחוּ מְעֻשָׂיו.

מְטִילִים עוֹד בְּגָדָיו

מְטִילִים בְּעוֹלָם

כִּיצוּרִים

בְּשָׁר וְדָם.

תבל ותבלינים

חיה בנצל

חיה בנצל נולדה בנתניה להורים חלוצים: אם שעלתה מפולין ב-1936 ואב שעלה מהונגריה ב-1939. תואר ראשון במיקרוביולוגיה וכימיה. עבדה במרכז רפואי הללי יפה בחדרה וכן כיהנה כמנהלת בנק הדם. שירה: היושבת בתוכי, אלבום הנפש. ספר לילדים: דמעות של גלידה (עם שושנה יוג).

חיה בנצל לוקחת אותנו אל המטבח, אל התבלינים, והסיפור של השיר רוקח מעדן מיוחד. מרקחת השיר מתחילה מסיפור הבריאה, מטיילת בין תבליני עמים שונים, ויודעת להמחיש בצבעים עזים את כוחם של התבלינים.

המטבח הירושלמי התבסס על תבליני המזרח. אף עקרות הבית שמוצאן מארצות אירופה למדו משכנותיהן הספרדיות, ותיבלו את מאכליהן בתבליני המזרח. בעלת הבית נהגה לרכוש את התבלינים הגולמיים בשוק הבשמים או בחנויות ברחוב היהודים, וטחנה אותם בבית באמצעות מכתש או מטחן.

יש המתבלינים המון / בכמון או קינמון
 ויש מי שמוכן / לתבל רק עם ריחן
 יש שמשלב ולבלילה מכנים / גם טיפ - טפת אגנים
 הקל לפי הלב / ולפעמים הכיס.
 איינשם רחוק בצ'ילי / הצ'לי בוער מצ'ילי
 ובארצות ערב / ובמרום האררט
 האכל יערב/ עם שום ובהרט.
 יש לזכור ולא לשכוח / שבתבלין מקור הפח
 את התבשיל רק הוא מחליט / אם להחיות

אלהים ברא את האדם / ומצלעו גם את חוה
 ועל שניהם צנה/ להמשיך בה במלאכה
 ובמצות ה"פרו ורבו" / למלא את הממלכה.
 אך האדם אינו מלאך/ את התפקיד מיד ונח
 והעדיף כל יום לניח / בצלול של עץ תפוח.
 אז כדי שלא ילין / על בצוץ החובה
 עברו האל הכין / את תבלין האהבה
 ולבל יאמר נואש / פאשר לחמו יבש
 או יהיה תפל פקש / לו הגיש יבול
 מבחר עשבי תבול.
 על טעם ועל ריח / אין כלל להתנכח.
 תאמין, לא תאמין / בהודו או בסין
 ישראל או קפריסין / שונה הוא התבלין.
 יש מיני מערבות / סודן עוד לא נחשף
 וכל שף שנגחשב / בתבליניו ממש אשף.
 יש המתבלינים המון / בכמון או קינמון
 ויש מי שמוכן / לתבל רק עם ריחן
 יש שמשלב ולבלילה מכנים / גם טיפ - טפת
 אגנים
 הקל לפי הלב / ולפעמים הכיס.
 איינשם רחוק בצ'ילי / הצ'לי בוער מצ'ילי
 ובארצות ערב / ובמרום האררט
 האכל יערב/ עם שום ובהרט.
 יש לזכור ולא לשכוח / שבתבלין מקור הפח
 את התבשיל רק הוא מחליט / אם להחיות
 או להמית.

בין אֵלְטָה לְאֵדְלָה

אביחי קמחי

נולד ב־1963 בירושלים. למד בב"ס דנמרק, היה ראש מועצת בירת הנוער ב־1981. הגיע בצה"ל לדרגת סא"ל ביחידות מבצעיות. ב־2009 חלה בסרטן ריאות והבריא, אך במעקב. מתנדב בעמותות לסייע לחולי סרטן. פעיל במאבק לחוק השיירה. פרחה: רשימון סרטן. שירה: ללכת.

סיפור המכולת, שהייתה הבית השני לכל אזרח בשנותיה הראשונה של המדינה, הוא נושא השיר של אביחי קמחי. השיר מספר סיפור של ילדות, סיפור של רגשות, ודמותה של בעלת המכולת מקבלת צבעים ונשמה ואתו עיפרון מאחורי אוזנה. שיר הופך תיעוד לסיפור אנושי.

מכולת

"נכנסת לחנות התבשמת או הוסרחת בריח דג מלוח, פלמידה, לקרדה, באקלה מיובש, נפט או במיני בשמים כגון צפורן, זנגוויל או קפה טחון טורקי טרי...אם אוסיף עוד פריטים שאינם מסיימים את סך הכל של המצוי בחנות כגון מלכודות לציד עכברים, מלקחיים להעביר נחלים, סבון, מחטים וסיכות, טבק באריזה וטבק להרחה בקופסאות וסיגריות שונות". (אברהם שושן, "ירושלים עיר").

ילדותי הלכה עם סל בין שתי מכולות
אחת של אֵלְטָה הזקנה המרה
שהדקה מטפחת שחורה לראשה
ולצדה בנה יחידה יענקל'ה כבד הלשון
שהגיש לאמו את המצרכים לחשבון
ממולל פאותיו, מטיב ומגביה מכנסיו
וכלם אמרו שמשוהו לא בסדר אצלו.
החשבון התחבר ביידיש ונרשם בהקפה
פעם בחדש סלק אבא את החוב
ושוב הייתה אמא רוטנת שאלטה גנבת.
בימי מחלקת בין אמי לאֵלְטָה
הרחקתי לאֵדְלָה הבלבוסטה שפסטה
ראשה בפאה ונעצה עפרון מאחורי אוזנה
לידה בעלה בחלוק אפר שפסה פרוסו
שזתק ועושה פמצות זוגתו.
כשהבחינה בי העבירה לשונה על שפתיה
ובצעה לי פרוסה נדיבה של עגה
במלוי מרקחת אדמה.
מאז אני מבקר בכל מכלת ששרדה,
מבקש ריח עוגת שמרים במלוי רבה.

ילדותי הלכה עם סל בין שתי מכולות
אחת של אֵלְטָה הזקנה המרה
שהדקה מטפחת שחורה לראשה
ולצדה בנה יחידה יענקל'ה כבד הלשון
שהגיש לאמו את המצרכים לחשבון
ממולל פאותיו, מטיב ומגביה מכנסיו
וכלם אמרו שמשוהו לא בסדר אצלו.
החשבון התחבר ביידיש ונרשם בהקפה
פעם בחדש סלק אבא את החוב
ושוב הייתה אמא רוטנת שאלטה גנבת.
בימי מחלקת בין אמי לאֵלְטָה
הרחקתי לאֵדְלָה הבלבוסטה שפסטה
ראשה בפאה ונעצה עפרון מאחורי אוזנה.

ישעיה, מה יפוי פעמיה בנעלים!

שמחה סיאני

נולדה ב-1946 בירושלים. שחקנית תיאטרון בימתנו בצעירותה. תואר מ"א בפולקלור באוניברסיטת ברית. שימשה מנהלת לשכת סגנית שר החינוך. שימשה יו"ר המזכירות הבכירות. יוזמת פרס האור במועצה הציבורית. עורכת שנתון "צרות המור" מאז תשנ"ג. פרס מקור ראשון לסיפור הקצר.

השיר של שמחה סיאני על דמותו של ישעיהו הסנדלר רווי בנימה של געגועים לעולם של פעם, לבעלי המקצוע ההולכים ונכחדים. הילדים של אז, של שנות החמישים, למדו את המציאות מבעלי המקצוע שעשו הכול בניגע כפיים. הסנדלר תיקן אז הכול גם נעליים, אך גם תיקים ומזוודות, ולפעמים גם יצר נעל לפי מידה. סיאני מתארת דמות של סנדלר שממנו ניתן ללמוד מהי שמחת חיים. בעלי מלאכה פשוטים ומלאי חכמת חיים הם אלה שהנחילו לילדים את אהבת החיים ואת ערכה של הפשטות.

בשכונתנו גר ישעיה הסנדלר
זה מקצועו - לא היה לבקר.
הוא טיל את חיו לארץ ישראל
בלי שפה, בלי רכוש - כרצון האל.
את ראשו עטרה רק הקרחת
ממקרת היתה ומאד מצחצחת.
את הצלקת הגדולה בלחי שמאל
הביא מפרס מיום אתמול.

ישעיה שמע גם כפסיכולוג,
דיד אמת, יועץ וסוציולוג.
והיה אמן ממדרגה ראשונה,
כי תגן לתפארת כל נעל ישנה.
פיו הרחב מלא שני סוסים,
שנגלו בזהרון וכלי הסוסים,
עם כל חיו לקוח שבא,
תימני או חרדי - ברוך הבא!

בחנות נהג ישעיה מאד בקפידה
שאין משיחין בשעת עבודה,
שכן פיו גדוש בחפן מסמרים
שאותם הוציא ממש בייסורים...
ותקע אותם בתשומת לב, בדרך-קנות
בנעל ששפח - מבריקה כמו בחנות!
פטפטן היה האיש ובדחן בלי קץ
ולסתם את הפה ובמלים לקצין,
היתה עבורו גזרה משמים;
ואם מלא הפה - דברו העינים.

לישעיה היה זכרון פנומנאל;
הוא זכר כל איש ומה הוא נעל.
היכן להוסיף את חצי הסוליה
מגומי של אוטו - זו אינה בדיה,
והיכן לקבע סוליות מרעישות,
שהילד ישמח ב"נעלים חדשות".

אם הגיע לחנות פעוט עם מוצץ,
ראה בעיניו כל מה שחפץ:
מסמרים לרב מקל הגדלים
בקופסאות שונות היו מטלים;
פטיש גדול, קטן ובינוני
ורדיו משמיע נגון תימני...

ומכונה אימתנית בעלת מברשות,
עגלות היו ושערוטיהן קשות.
והמון המון נעלים... נעלים...
מכל גדל ומין... עד האזנים!
אך ישעיה מהגדש לא התרגש,
כל נעל ונעל הוא בדיק ומשיש;
וידע אל-נכון כי אותם מדרכים
מביאים פרנסה וגם חיוכים.

לעת ערב הפכה הסנדלריה
ל"מועדון חברים" קטן בקריה.
וישעיה בלו נרגש וידע
שיוסף סיאני אותם ישגע
בבדיחות וספור על העיר ד'מאר
והחברה יצחקו וישתו תה מר...
ולכן הודרו לטל את המטאטא
ונקה את החנות והכין כוסות תה;
הוסיף להן נענע או עלי שיפה
קצת לחם שחור, מרגרינה ורבה...
ואוטו-טו... החנות שנתה פניה
ותקלט לתוכה את נבחרת בניה
של שכונת "נחלת צבי" ומחוצה לה
ונמלאה החנות הקטנה צהלה!

ויפליא יוסף בספורי תימן ובכלל...
מאחורי תרים החנות הפכד שנגלל,
גם געלה אכלו ולעסו קצת גאת,
עשנו מטוסקאן עם ספר נבאת...
וערק זחלאוני וטפה של וויסקי
שתו בפיה - שהביא אז חזקי.
כך ישבו וגלגלו זמן ומלים
ויוסף על פח נגן תמלילים...

אח! ישעיה, סנדלר פה מפליא
שנעל קרועה בעור הוא הטליא,
עם יוסף נמצא ומרבית החברים
ומלאכים עם פח בשמים מזמרים...
נעלים כבד אין בחנות הקטנה,
והפל בשכונה מאז השתנה...

התוכל, ישעיה, לתקן את הזכרון,
אשר פתאם נשפח, כשנפל העפרון?

